

DOĞAKA

T.C. DOĞU AKDENİZ KALKINMA AJANSI
T.R. EASTERN MEDITERRANEAN DEVELOPMENT AGENCY
Hatay Kahramanmaraş Osmaniye

DEMİR ÇELİK SEKTÖR RAPORU

2014

Demir Çelik Sektör Raporu

2014

İÇİNDEKİLER

TABLO İNDEKSİ	3
Harita İNDEKSİ	3
ÖNSÖZ.....	4
1- GİRİŞ.....	6
1.1 Demir-Çelik Sektör Tanımı	6
1.2 Demir-Çelik İmalat Yöntemleri.....	6
1.3 Demir-Çelik Sanayi'nde Teknolojik Gelişim ve Trendler	6
1.4 Demir-Çelik Sanayi'nde Ana Girdiler ve Sanayi Ürünleri.....	7
2- SEKTÖRÜN DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ DURUMU	7
2.1 Dünya Demir-Çelik Üretimi.....	7
2.2 Dünya Demir-Çelik İhracat ve İthalatı	10
2.3 Dünya Demir-Çelik Tüketimi	11
3- SEKTÖRÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ DURUMU	12
3.1 Türkiye'de Demir-Çelik Sektörünün Gelişimi	12
3.2 Türkiye'de Demir-Çelik Sanayi Kuruluşları	14
3.3 Demir-Çelik Sektöründe İstihdam.....	16
3.4 Türkiye Demir-Çelik Üretimi ve Tüketimi	16
3.5 Demir-Çelik Üretiminde Hammadde İthalatı	19
3.6 Türkiye'nin Demir-Çelik Sektörü Dış Ticaret Verileri	20
4- SEKTÖRÜN TR63 BÖLGE EKONOMİSİNDEKİ DURUMU	24
5- GENEL DEĞERLENDİRME VE POLİTİKA ÖNERİLERİ.....	24
KAYNAKÇA.....	27

TABLO İNDEKSİ

Tablo 1. Dünya Ham Çelik Üretiminde İlk 10 Ülke	7
Tablo 2. Bölgeler İtibarıyla Dünya Ham Çelik Üretimi	8
Tablo 3. Dünyanın En Fazla Ham Çelik Üreten Firmaları	9
Tablo 4. En Fazla Çelik İhracatı ve İthalatı Yapan Ülkeler	10
Tablo 5. Kişi Başına Nihai Çelik Ürünleri Tüketim Miktarları	11
Tablo 6. Türkiye'de Demir-Çelik Sektöründeki Önemli Tesislerin Faaliyete Geçiş Tarihleri	13
Tablo 7. Türkiye'de Demir-Çelik Sektöründeki İstihdam	16
Tablo 8. Türkiye'nin Yöntemlere Göre Ham Çelik (Çelikhane) Kapasitesi ve Üretimi	17
Tablo 9. Türkiye'nin Kütük ve Slab Kapasitesi ve Üretimi	17
Tablo 10. Türkiye'nin Nihai Mamul Üretim ve Tüketimi	18
Tablo 11. Türkiye'de Tüketici Sektörlerin Çelik Tüketimindeki % Payı	19
Tablo 12. Türkiye'nin Demir-Çelik Üretiminde Kullandığı Hammadde İthalatı	19
Tablo 13. Türkiye Demir-Çelik Sektörü Dış Ticaret Verileri	20
Tablo 14. Türkiye'nin Ürünler İtibarıyla Demir-Çelik İhracatı	21
Tablo 15. Türkiye'nin Bölgelere Göre Demir-Çelik İhracatı	21
Tablo 16. Türkiye'nin Ürünler İtibarıyla Demir-Çelik İthalatı	22
Tablo 17. Türkiye'nin Bölgelere Göre Demir-Çelik İthalatı	23

Harita İNDEKSİ

Harita 1. Türkiye Çelik Haritası	14
--	----

ÖNSÖZ

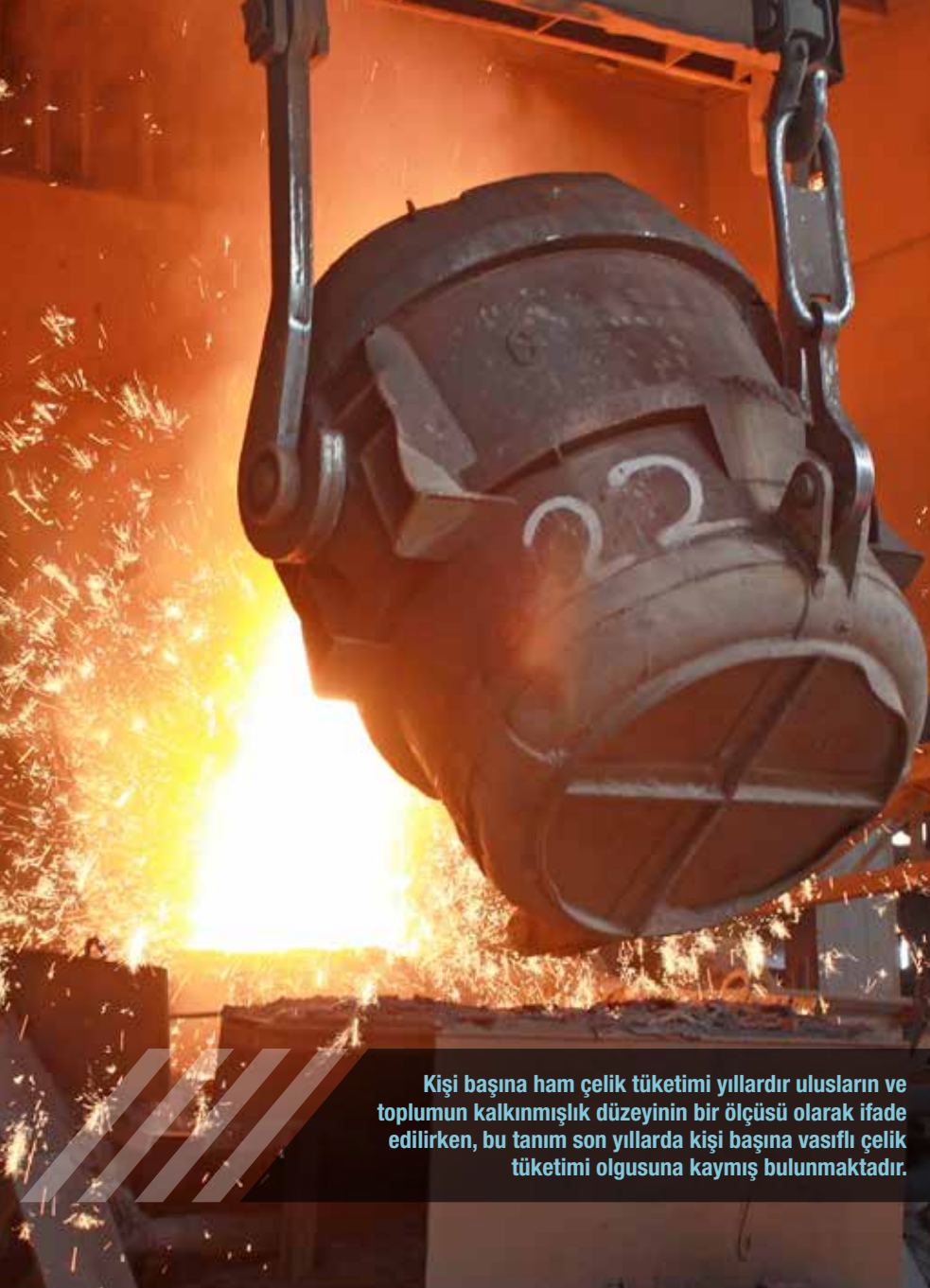
Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinden oluşan TR63 Düzey 2 Bölgesi'nde faaliyet göstermek üzere, 14.07.2009 tarih ve 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, kurulduğu gün itibarıyla sorumluluğunda bulunan Bölgenin sosyal ve ekonomik kalkınmasına yönelik araştırma ve planlama çalışmalarına devam etmektedir. Gerçekleştirdiği bu çalışmalarda Bölge içinde bir sinerji oluşturarak, yerelden merkeze doğru planlama sürecine katkıda bulunmayı ve yerel sahiplenmeyi artırmayı hedefleyen Ajansımız, Bölgemizde öne çıkan sektörlerin faaliyetlerini bölgesel, ulusal ve uluslararası boyutları ile inceleyerek, bu sektörleri destekleyici politikalar ve stratejiler geliştirilmesini, sektörlerin rekabet güçlerini artırılmasını ve ulusal hedefler doğrultusunda bu sektörlerden en yüksek katma değerini elde edilmesini amaçlamaktadır.

Demir çelik sektörü; demir cevherinin yer altından çıkartılması ve konsantrasyonundan başlamak üzere demir ve çeliğin çeşitli yöntemlerle üretimlerini demir ve çeliği dökme; dövme, haddeleme, çekme ve benzeri yollar ile üreten bir sektördür. Metal ana sanayiye oluşturan demir-çelik sektörü, birçok sektöre girdi sağladığı için sanayinin lokomotif sektörü niteliğini taşımaktadır. İnşaatın otomotive, savunmadan elektroniğe kadar birçok sektörün gelişiminin demir-çelik sektörüne bağlı olması, sektörü stratejik kılmaktadır.

Kişi başına ham çelik tüketimi yıllardır ulusların ve toplumun kalkınmışlık düzeyinin bir ölçüsü olarak ifade edilirken, bu tanım son yıllarda kişi başına vasıflı çelik tüketimi olgusuna kaymış bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde kişi başına demir çelik tüketimi 400-500 kg civarında iken bu rakam Türkiye'de 2013 yılı sonu itibarıyla 415 kg düzeyindedir.

Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinden oluşan TR63 Bölgesi'nin ekonomik yapısında demir çelik sektörü önemli bir yer tutmaktadır. 2013 yılı itibarıyla sektörde kurulu olan 31 tesisin, 10'u Akdeniz bölgesinde, 9'u Marmara bölgesinde, 7'si Ege bölgesinde, 3'ü Karadeniz bölgesinde, 2'si de İç Anadolu bölgesinde yerleşiktir. Akdeniz Bölgesi'nde, tamamı TR63 Bölgesi sınırları içinde bulunan büyük ölçekli çelik fabrikaları, toplam kurulu güç açısından Türkiye'nin lideri konumundadır. 2013 yılı itibarıyla sektörde kurulu olan 31 tesisin, 10'u TR63 Bölgesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Hatay ve Osmaniye illerinde bulunan fabrikaların 2013 yılı itibarıyla toplam çelik üretim kapasitesi miktarı 15,3 milyon ton, üretimleri 11,6 milyon ton olup toplam istihdamları 12.312 kişidir. Bu rakamlar Türkiye toplamının sırasıyla %31, %34 ve %37'sini oluşturmaktadır. Dolayısıyla demir-çelik sektörü sadece ülkemiz için değil TR63 Bölgesi için de üretim ve istihdam bakımından öncelikli sektörlerinden biridir.

Türkiye demir-çelik üretiminde ve işleminde önemli bir yere sahip bölgemizin mevcut durumunu inceleyerek, politika önerileri geliştiren bu çalışma, Ajansımız tarafından sektör temsilcilerinin ve ilgililerin faydasına ve kullanımına sunulmuştur.

Kişi başına ham elik tknetimi yıllardır ulusların ve toplumun kalkınmışlık düzeyinin bir ölçüsü olarak ifade edilirken, bu tanım son yıllarda kişi başına vasıflı elik tknetimi olgusuna kaymış bulunmaktadır.

1- GİRİŞ

1.1 Demir-Çelik Sektör Tanımı

Demir çelik sektörü esas itibarıyla; demir cevherinin yüksek fırınlarda veya hurdaların ark ocaklarında eritilmesiyle elde edilen slab ve kütüğün değişik işlemlerden geçirilerek istenilen kimyasal ve fiziksel özelliklere sahip mamuller üreten bir sektördür.¹ Ancak nihai çelik ürünlerinin sayısız çeşidi ve kullanım alanı vardır. Değişen tüketici ihtiyaçları, teknolojiye görülen gelişmeler ve rekabet gibi unsurlar demir çelik sektöründeki ürün çeşitliliğini daha da arttırmaktadır. Ağır sanayi sektörlerinden en önemlisi olan demir çelik sektörü, inşaat, altyapı, otomotiv, beyaz eşya ve makine sanayi gibi pek çok önemli endüstriye hammadde sağlamaktadır. Bu nedenle bir ülkenin sanayileşmesi güçlü bir demir çelik sektörüne ve tüketimine sahip olmasıyla doğrudan ilişkilidir.

1.2 Demir-Çelik İmalat Yöntemleri

Demir-çelik ürünleri üretimi için kullanılan iki sistemden biri, demir cevherinden ham demir ve ham demirden çelik üretimi yöntemi, diğeri ise çelik hürdasından çelik üretimi yöntemidir. Entegre tesislerde demir-çelik üretim süreci, demir cevherinin kırma, eleme, sinterleme işlemleri sonucunda hazırlanması veya parça cevherin doğrudan doğruya yüksek fırına şarjı ile başlamaktadır. Yüksek fırınlarda kok kömürünün yardımı ile demir oksit haline gelen cevherin oksijeni alınarak indirgenmekte ve sıvı ham demir elde edilmektedir. Bunun için farklı çelik üretim metotları bulunmaktadır. En çok kullanılanları; Siemens-Martin Ocakları (SM), Bazik Oksijen Fırınları (BOF) ve Elektrik Ark Ocakları (EAO) ile çelik üretim metotlarıdır.²

1.3 Demir-Çelik Sanayi'nde Teknolojik Gelişim ve Trendler

Entegre tesislerdeki en önemli üretim aşaması yüksek fırınlardır. Yüksek fırınlarda; hammadde girdilerinde iyileştirme, yüksek fırın teçhizatında geliştirme, daha yüksek hava sıcaklıklarına erişme, kaliteli refrakter kullanımı, daha gelişmiş soğutma sistemleri, oksijen yakıt enjeksiyon sistemleri tatbiki ve daha iyi proses kontrol tekniklerinin uygulanması, düşük kok sarfiyatına erişmek için yapılan uygulamalardır. Ham demirin konvertör öncesi kükürt, silis ve fosfordan arındırılması işlemleri son zamanlarda yaygınlaşırken, konvertör sonrasında çeliğin potada metalurjik özelliklerini kazanmasına ağırlık verilmiştir.

Elektrik ark ocağına dayalı tesislerde ise; hurdalar ark ocaklarında eritilerek istenilen kimyasal bileşimde çelik elde edilmektedir. Bu üretim yöntemindeki en önemli üretim aşaması elektrik ark ocağıdır. Günümüzde 70-100 ton döküm kapasiteli, ultra yüksek güç (UHP) türü, döküm zamanı 60-90 dakika düzeyinde olan modern elektrik ark ocakları bulunmaktadır.³

1 TOBB Demir ve Demir Dışı Metaller Meclisi Sektör Raporu, TOBB, 2014

2 Demir-Çelik Sektörü Raporu, T.C. Bilim, Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı, 2013

3 T.C. Bilim, Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı, Demir-Çelik Sektörü Raporu

1.4 Demir-Çelik Sanayi'nde Ana Girdiler ve Sanayi Ürünleri

Demir çelik sektöründe ana girdi olarak demir cevheri, hurda ve enerji kullanılmaktadır. Demir çelik sektöründe yer alan ürünler genel olarak aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır:

- Hammadde ve Yarı Mamul (Pik Demir, Kütük Demir)
- Uzun Hadde Mamulleri (Demir Çelik Çubuk, Demir Çelik Profil Filmaşın, Tel, Çivi)
- Yassı Hadde Mamulleri (Sıcak Haddelenmiş Yassı Ürünler, Soğuk Haddelenmiş Yassı Ürünler, Kaplanmış Yassı Ürünler)
- Demir Çelikten Mamul Eşya (Boru, Boru Bağlantı Parçaları, İnşaat Aksamı, Dövme Taslak, Döküm Mamul, Demet, Tel ve Halat, Zincir, Radyatör, Hurda)

2- SEKTÖRÜN DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ DURUMU

2.1 Dünya Demir-Çelik Üretimi

Dünya demir-çelik üretiminde ilk sırayı Çin Halk Cumhuriyeti ve onu sırasıyla Japonya ve A. B.D. takip etmektedir. 2013 yılı dünya çelik üretimi 1.606 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılında bu üretimin 779 milyon tonluk bölümü (%48,5) Çin tarafından üretilmiştir. Türkiye ise demir çelik üretiminde 2013 yılındaki 34.700.000 tonluk üretimiyle yaklaşık %2,1'lik bir paya sahiptir. Mevcut durum itibarıyla Türkiye, dünyadaki 64 çelik üreten ülke arasında 8. sırada, Avrupa'daki çelik üreticileri arasında ise Almanya'dan sonra 2. sırada yer almaktadır (Tablo1).

Tablo 1. Dünya Ham Çelik Üretiminde İlk 10 Ülke (milyon ton)

Sıra	Ülke	2009	2010	2011	2012	2013
1	Çin	573,6	626,7	683,3	731	779
2	Japonya	87,5	109,6	107,6	107,2	110,6
3	ABD	58,2	80,6	86,2	88,7	86,9
4	Hindistan	62,8	68,3	72,2	77,3	81,2
5	Rusya	60	66,9	68,7	70,4	68,7
6	Güney Kore	48,6	58,5	68,5	69,1	66,1
7	Almanya	32,7	43,8	44,3	42,7	42,6
8	Türkiye	25,3	29	34,1	35,9	34,7
9	Brezilya	26,5	32,8	35,2	34,5	34,2

10	Ukrayna	29,9	33,6	35,3	33	32,8
	AB	139,3	172,8	171,1	162,9	160,4
	Dünya Genel	1.219,7	1.413,6	1.490,1	1.559,2	1.606,0

Kaynak: Dünya Çelik Derneği

Ülkemizde çelik üretim artışının, Çin ve Hindistan gibi büyük üreticilerin üretim artışlarının ardından üçüncü sırada yer alması, Türkiye'nin demir çelik üretiminde belli bir seviyeye geldiğini göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır. Dünya genelinde toplam ekonomik faaliyetlerin artması ve ülke ekonomilerindeki büyümenin bir yansıması olarak konuta olan ihtiyacın, otomobile olan talebin ve başta beyaz eşya olmak üzere diğer demir çelik ürünleri talebinin her geçen gün büyük bir hızla artması, dünya toplam çelik üretimini de artırmaktadır.

Tablo 2'de yer alan bölgeler itibarıyla dünya ham çelik üretimi oranlarına bakıldığında 1990 yılında 770 milyon ton ham çelik üretilmiş olup Çin'in başat olduğu Asya ve Okyanusya bölgesi Dünya üretiminin yaklaşık % 32'sini karşılamıştır. AB 27 ülkeleri % 25, Kuzey Amerika ise % Dünya üretiminin % 14'ünü karşılamıştır. 2000 yılına gelindiğinde Asya ve Okyanusya Dünya üretiminden aldığı payı % 40'a çıkarırken, AB 27'nin payı % 22,8'e düşmüş, Kuzey Amerika'nın payı ise % 15,9'a çıkmıştır. 2013 yılında ise Asya ve Okyanusya'nın payı % 67,2'ye yükselmiş, AB 27'nin payı % 10,3'e düşmüş, Kuzey Amerika'nın payı ise % 7,3'e düşmüştür. Bu durum ham çelik üretim trendinin Avrupa'dan ve Kuzey Amerika'dan Asya'ya, bir diğer anlamda gelişmiş bölgelerden gelişmekte olan bölgelere doğru kaydığını göstermektedir.

Tablo 2. Bölgeler İtibarıyla Dünya Ham Çelik Üretimi (milyon ton)

	1990	2000	2010	2013	% Pay (2013)
Asya ve Okyanusya	245,9	342,2	925,9	1079,5	65,0
AB (27)	191,8	193,4	172,8	165,9	10,0
Kuzey Amerika	111,4	135,4	111,6	117,5	7,2
BDT	154,4	99	108,9	108,3	5,0
Orta ve Güney Amerika	29,3	39,1	43,9	46,9	2,9
Avrupa (Diğer)	-	-	36,8	37,3	2,3
Orta Doğu	4	10,8	20	23,4	1,5
Afrika	13,3	13,8	16,6	15,9	1,0
Dünya	770,4	850,2	1.432,7	1.606,0	100

Kaynak: Dünya Çelik Derneği

Dünya genelindeki demir çelik sektörünün ülkelerin en stratejik sektörleri arasında gösterilmesi, dolayısıyla ağırlıklı olarak kamu tekelinde olması ve yabancı yatırımcılara izin verilmemesi, toplam üretim kapasitesinin fazla olması gibi nedenlerle sektörde yer alan firmaların büyüklüğü sınırlanmış, bu da sektörü yönlendirecek güçte firma olmamasına ve firmalar arası rekabetin sert olmasına yol açmıştır. 2010 yılı ve sonrasındaki dönemde demir-çelik sektöründe zarar eden birçok firma küçülmüş veya el değiştirmiştir.⁴

Yakın geçmişte bu tür el değiştirmelerle büyük konsolidasyona sahne olan demir-çelik sektöründe Arcelor ve Mittal birleşmesiyle 120 milyon ton kapasiteli dünyanın en büyük çelik üreticisi ortaya çıkmıştır. Dünyada çelik üretiminde ArcelorMittal'i, Nippon Steel, Hebei Group, Baosteel Group, Wuhan Group, POSCO gibi şirketler başı çekmektedir. Dünya'da yüksek miktarda çelik üreten firmaların çoğu Çin menşelidir (Tablo 3).

Tablo 3. Dünyanın En Fazla Ham Çelik Üreten Firmaları

Sıra	Firma	Ülke	Üretim (milyon ton)					% Pay (2013)
			2010	2011	2012	2013		
1	ArcelorMittal	Lüksemburg	98,2	97,2	93,6	96,1	6,0	
2	Nippon Steel	Japonya	35	33,4	47,9	50,1	3,1	
3	Hebei Group	Çin	-	44,4	42,8	45,8	2,9	
4	Baosteel Group	Çin	37	43,3	42,7	43,9	2,7	
5	Wuhan Group	Çin	16,6	37,1	36,4	39,3	2,4	
6	POSCO	Güney Kore	35,4	39,1	39,9	38,4	2,4	
7	Shagang Group	Çin	-	31,9	32,3	35,1	2,2	
8	Ansteel Group	Çin	22,1	29,8	30,2	33,7	2,1	
9	Shougang Group	Çin	14,9	30	31,4	31,5	2,0	
10	JFE	Japonya	31,1	29,9	30,4	31,2	1,9	
11	Tata Steel	Hindistan	-	23,8	23	25,3	1,6	
12	Shandong Group	Çin	-	24	23	22,8	1,4	
13	U.S. Steel	Amerika	22,3	22	21,4	20,4	1,3	
14	Nucor	Amerika	18,3	19,9	20,1	20,2	1,3	

Kaynak: Dünya Çelik Derneği

4 Temel İstatistikler, Türkiye Demir-Çelik Üreticileri Derneği, 2013

2.2 Dünya Demir-Çelik İhracat ve İthalatı

Dünya Çelik Derneği verilerine göre 2013 yılında Çin en büyük çelik ihracatçısı konumunu sürdürürken, 61,5 milyon tonluk çelik ihracat eden Çin'i 42,5 milyon ton ile Japonya, 28,9 milyon ton ile Güney Kore ve 24,7 milyon ton ile Ukrayna takip etmektedir. Türkiye 17,3 milyon tonluk ihracatı ile 7. sırada yer almaktadır.

Son yıllarda gelişmekte olan ülkelerde, özellikle Çin'de, demir çelik sektörüne yapılan yatırımlar dünya çelik üreticisi ülkeleri arasındaki rekabeti fiyat açısından çok üst seviyelere çıkarmıştır. Fiyat açısından rekabet gücü zayıflayan Avrupa ülkeleri de pazar paylarını koruyabilmek için daha çok yüksek katma değerli ürünler (yassı ürünler, vasıflı ve paslanmaz çelik ürünleri gibi) üretip ihraç etme ve katma değeri düşük ürünleri (uzun ürünler gibi) diğer ülkelerden ithal etme yolunu seçmişlerdir.

Dünyanın en büyük çelik ithalatçıları listesinde ABD 30,3 milyon ton ile ilk sırada yer almaktadır. ABD'yi 22,1 milyon ton ile Almanya, 19 milyon ton ile Güney Kore izlemektedir. Türkiye 14,5 milyon ton ithalatı ile 7. sırada yer almaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. En Fazla Çelik İhracatı ve İthalatı Yapan Ülkeler (2013)

En Büyük İhracatçılar			En Büyük İthalatçılar		
Sıra	Ülke	Milyon Ton	Sıra	Ülke	Milyon Ton
1	Çin	61,5	1	ABD	30,3
2	Japonya	42,5	2	Almanya	22,1
3	Güney Kore	28,9	3	Güney Kore	19
4	Ukrayna	24,7	4	Tayland	15,9
5	Almanya	24,3	5	İtalya	15,6
6	Rusya	23,6	6	Çin	14,8
7	Türkiye	17,3	7	Türkiye	14,5
8	İtalya	16,9	8	Fransa	13,2
9	Fransa	14,2	9	Endonezya	12,2
10	Belçika-Lüksemburg	16,6	10	Belçika-Lüksemburg	11,3

Kaynak: Dünya Çelik Derneği

2.3 Dünya Demir-Çelik Tüketimi

Demir çelik sektörünün lokomotif sektör olma özelliği nedeniyle, ülke ekonomisi ve sanayileşmesi üzerindeki etkisi çok büyüktür. Demir çelik ürünleri dayanıklı tüketim malları ve yatırım malları sanayinin ana girdisidir. Bu nedenle, bir ülkenin demir çelik ürün tüketim düzeyi, o ülkedeki refahın ve gelişmişliğin en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ekonomileri güçlü ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde demir çelik tüketimi sürekli artmakta ve tüketim hızını karşılayabilecek üretim kapasiteleri oluşturulmaktadır.

2013 yılında kişi başına nihai çelik ürünleri tüketimi ortalaması 225,2 kg olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılı itibarıyla kişi başına nihai çelik ürünleri tüketiminde 1.057 kg ile ilk sırayı Güney Kore almaktadır. Güney Kore'yi 546,8 kg ile Çek Cumhuriyeti, 516,4 kg ile Japonya izlemektedir. Dünya Çelik Derneği verilerine göre kişi başına kg olarak nihai çelik tüketimini 2012 yılındaki 381,9 kg seviyesinden 2013 yılında 415,4 kg seviyesine yükselten Türkiye, Fransa, İtalya, İngiltere gibi gelişmiş Avrupa ülkelerinden daha fazla kişi başına nihai çelik ürünleri tüketmiş bulunmaktadır (Tablo 5).

Tablo 5. Kişi Başına Nihai Çelik Ürünleri Tüketim Miktarları (Kg/kişi)

Ülkeler	2009	2010	2011	2012	2013
Güney Kore	946,8	1.087	1.165	1.113	1.057
Çek Cumhuriyeti	431,6	526,1	575,5	553,7	546,8
Japonya	417,1	502,4	506,7	505,7	516,4
Çin	413,1	438	475,8	487,6	515,1
Almanya	342,2	440,3	495,5	457,3	460,2
Kanada	283,1	414,2	412,6	449,2	425
Türkiye	250,9	323,9	365,7	381,9	415,4
Avusturya	385,9	433,8	470,6	445,5	414,5
Amerika	192,4	257,4	284,9	304,6	300,2
AB	239,8	289,1	308,4	275,4	274,2
Asya	209,5	227,3	243,5	248,1	258,2
Orta Doğu	207,6	222,7	229,5	219,3	213
Güney Amerika	75	98,1	99,4	101,4	104,6
Afrika	42,4	38,2	37,4	38,9	41,8
Dünya	180,9	204	217,7	219,5	225,2

Kaynak: Dünya Çelik Derneği

3- SEKTÖRÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ DURUMU

3.1 Türkiye’de Demir-Çelik Sektörünün Gelişimi

Ülkemizde ilk demir çelik sanayi kuruluş çalışmaları 1925 yılında Kırıkkale’de Askeri Fabrikalar Müdürlüğü’ne bağlı olarak başlanılmıştır. Şu anda MKEK olarak bilinen ve savunma sanayinin çelik ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulan 50.000 ton üretim kapasiteli bu fabrika, her türlü takım çelikleri, makine yapı çelikleri ve az miktarda inşaat demirleri üretmeye başlamıştır.

Demir çelik sanayinin temel alt yapısı da bu dönemde oluşturulmuştur. Çelik sektörüne ilişkin ilk yatırımlar, 1. ve 2. sanayi plânları kapsamında, 1930’lu yıllarda gerçekleştirilmiş ve sektör uzun yıllar kamu kesiminin tekelinde, entegre tesis ağırlıklı olarak gelişmiştir.

Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sırasında ulusal demir çelik sanayine duyulan ihtiyaç, ülkemizde bu sanayinin kurulması lehinde bir sonuç doğmasına neden olmuştur. Buna ek olarak, demir çelik ürünleri ithalatının genel ithalat değerleri arasında önemli bir yer tutması, bu sanayinin ülkemizde kurulup işletmeye açılmasını zorunlu kılmıştır. Yurdumuzda demir çelik sanayinin yapısal temeli 17 Mart 1926 tarihinde kabul edilen “Demir Sanayinin Tesisine Dair 786 Sayılı Kanun” ile (29 Mart 1926 tarih ve 334 Sayılı Resmi Gazete) atılmıştır. Cumhuriyetimizi sanayileştirme atağının bir parçası olarak Sümerbank’a bağlı olarak, Karabük’te, 15.000 ton/yıl kapasiteyle Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları (KARDEMİR) kurulmuştur. Karabük, maden kömürü havzasına yakın oluşu, demiryolu güzergahına yakın olması nedeniyle seçilmiştir. KARDEMİR, ülkemizin ilk entegre tesisidir. Bu fabrika, enerji gereksinimini Zonguldak kömür havzasından, demir cevherini ise Divriği’den almaktaydı. Tesis, 1955 yılında Türkiye Demir Çelik İşletmeleri’ne bağlanmıştır. Özel sektörde ise 1960 yılında ilk ark ocaklı tesis olan METAŞ 20.000 ton/yıl kapasite ile faaliyete geçmiştir.

Ülkenin gelişen ekonomik koşulları ve üretimin talebi karşılayamaması nedeni ile 1965 yılında ülkemizin ikinci demir çelik fabrikası yasası ürün üretmek üzere 470.000 ton/yıl kapasite ile Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları (ERDEMİR), ulaşım kolaylığı ve kömür havzasına yakınlığı gibi avantajlar da göz önüne alınarak Ereğli’de kurulmuştur. 1975 yılında da Türkiye’nin üçüncü entegre tesisi İskenderun Demir ve Çelik Fabrikaları (İSDEMİR), uzun mamul üretimi yapmak üzere Türkiye’nin güneyinde İskenderun Körfezi’nde kurulmuştur. 1980’lerde Türk ekonomisindeki liberalizasyon hareketleri, Türk demir çelik sektörü için bir dönüm noktası olmuştur. 1980’li yıllar boyunca sektör, büyük bir gelişme göstermiştir. Ham çelik üretim kapasitesi 6 milyon tonu geçerek, özel sektörün öncülük ettiği ve demir çelik ürünlerinin elektrikli ark ocaklarında üretilmesi dönemi hız kazanmıştır. Yeni ark ocaklı tesisler üretime geçmiştir. Sonuç olarak ham çelik üretimimiz, 1980’li yıllardan itibaren sürekli artış göster-

miştir. Türkiye'de demir çelik sektörü 1990'lı yıllardan itibaren hem kapasite hem de kalite anlamında büyük ilerlemeler kaydetmiştir. 1999 yılında Türkiye, 4,97 milyon tonu entegre tesislerden, 9,17 milyon tonu ise ark ocaklı tesislerden olmak üzere 14,1 milyon ton sıvı ham çelik üretimi gerçekleştirmiştir.

1995 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ile imzalanan anlaşma gereği gümrük vergilerinin kaldırılması sonucunda Türkiye ile AB ülkeleri arasındaki ticaret hacminde büyük gelişmeler yaşanmıştır. Sanayinin lokomotifleri olarak kurulan, ancak aşırı istihdam, finansman sıkıntısı, profesyonel yönetici eksikliği gibi nedenlerle ekonomiye büyük bir yük getirdiğinden özelleştirilmesine karar verilen İSDEMİR ve ERDEMİR'in 2006 yılı Mart ayında özelleştirilmesinin tamamlanması ile Türk Demir Çelik Sektörü MKEK hariç özel kesim tarafından yürütülen bir sektör haline gelmiştir.⁵ Türkiye'de demir-çelik sektöründeki önemli tesislerin faaliyete geçiş tarihleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Türkiye'de Demir-Çelik Sektöründeki Önemli Tesislerin Faaliyete Geçiş Tarihleri

Kurum	Yıl	Kurum	Yıl	Kurum	Yıl
MKEK	1928	Diler	1984	Sider	2006
Kardemir	1937	Habaş	1987	Mega	2009
Erdemir	1965	İDÇ	1987	Bilecik	2009
Çolakoğlu	1969	Çeblitaş	1989	Ede	2010
Kroman	1969	Ekinciler	1989	Platinum	2010
İçdaş	1970	Sidemir	1992	Tosçelik	2010
Çemtaş	1972	Yazıcı	1994	Özkan	2010
İsdemir	1997	Yeşilyurt	1997	Yolbulan-Baştuğ	2010
Asil Çelik	1979	Kaptan	2002	MMK-Atakaş	2011
Ege Çelik	1982	Nursan	2005	Cansan	2012

Kaynak: Türkiye Çelik Üreticileri Derneği

Sektörde önemli yapısal değişikliklerin gerçekleştiği Türkiye'de 2004 yılından bu yana toplam üretim kapasitesi yüzde 50'nin üzerinde artmıştır. ERDEMİR, İSDEMİR ve ERMADEN (Divriği Madenleri) tesisleri bu dönüşüm sonucunda OYAK Grubunun mülkiyetine geçmiş, KARDEMİR özel sektör işletmesi haline gelmiştir. ERDEMİR, OYAK çatısı altında İSDEMİR'i devraldıktan sonra 750 milyon dolarlık bir yatırımla tesisi yassı mamul üretim duruma getirmiştir.

5 T.C. Ekonomi Bakanlığı, Demir-Çelik Çalışma Grubu Raporu

Ülkemizde ham çelikten nihai mamul üreten üreticiler Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz ve İç Anadolu bölgesinde faaliyet göstermekte olup üreticilerin çoğunluğu Marmara, Ege, Akdeniz sahil şeridinde yer almaktadır. Bugün ülkemizde demir çelik sektöründe yaklaşık 150'ye yakın firma faaliyet göstermektedir. Bunların içerisinde kapasiteleri 50.000 ton ile 3.500.000 ton arasında değişen Elektrik Ark Ocaklı tesisler ile toplam kapasiteleri 8.500.000 ton olan entegre tesisler bulunmaktadır. Diğer işletmeler ise sadece dışarıdan satın aldıkları kütükten profil, filmaşın, nervürlü ve yuvarlak inşaat demiri üreten haddehaneler ve yine dışarıdan satın aldıkları yassı ürün rulolarını, siparişe göre kesen çelik servis merkezi niteliğindeki tesislerdir.⁶

3.2 Türkiye'de Demir-Çelik Sanayi Kuruluşları

2013 yılı itibarıyla sektörde kurulu olan 31 tesisin, 10'u Akdeniz bölgesinde, 9'u Marmara bölgesinde, 7'si Ege bölgesinde, 3'ü Karadeniz bölgesinde, 2'si de İç Anadolu bölgesinde yerleşiktir. 2013 yılı itibarıyla, söz konusu tesislerden 12 tanesinin ham çelik kapasitesi 2 milyon ton ve üzerinde, 7 tanesinin kapasitesi 1-2 milyon ton arasında, 6 tanesinin kapasitesi 500 bin-1 milyon ton arasında ve 6 tanesinin kapasitesi de 50 bin-500 bin ton arasındadır (Şekil 1).

Harita 1. Türkiye Çelik Haritası

Kaynak: Türkiye Çelik Üreticileri Derneği

6 Temel İstatistikler, Türkiye Demir-Çelik Üreticileri Derneği, 2013

Ülkemizde ham çelikten nihai mamul üreten üreticiler Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz ve İç Anadolu bölgesinde faaliyet göstermekte olup üreticilerin çoğunluğu Marmara, Ege, Akdeniz sahil şeridinde yer almaktadır.

2013 yılı itibariyle Türkiye'de 49.639.000 ton ham çelik üretim kapasitesi bulunmakta olup 2013 yılında 34.654.000 ton ham çelik, ortalama %70 kapasite kullanım oranı ile üretilmiştir.⁷

3.3 Demir-Çelik Sektöründe İstihdam

En son elde edilen istihdam verilerine göre Türkiye'de ham çelikten mamul üreten kuruluşlarda, 2013 yılı itibariyle 37.129 kişiye doğrudan istihdam sağlanmıştır. Diğer çelik kuruluşları ve dolaylı istihdam ile birlikte, sektörün toplam istihdamının 200 bin kişi civarında olduğu tahmin edilmektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Türkiye'de Demir-Çelik Sektöründeki İstihdam

	2009	2010	2011	2012	2013	% Pay (2013)
Elektrik Ocağı	14.834	17.216	18.218	20.875	21.550	58,0
Bazık Oksijen Fırınları	15.313	16.528	17.119	17.483	15.579	42,0
Toplam	30.147	33.744	35.337	38.358	37.129	100,0

Kaynak: Türkiye Çelik Üreticileri Derneği

Tablodan anlaşıldığı üzere, elektrik ocaklı tesislerdeki istihdam yıllar itibariyle artarken, bazık oksijen fırınlı tesislerdeki istihdam azalmıştır. Elektrik ocaklı tesislerdeki istihdam, yeni kurulan tesis sayısındaki ve kurulu kapasitedeki artışa bağlı olarak artarken, bazık oksijen fırınlı tesislerdeki istihdam azalışı, özelleştirme sonrasında atılı işgücünün tasfiyesi ve gerçekleştirilen modernizasyon yatırımları sayesinde, işgücü verimliliğinin artırılması sonucu ortaya çıkmıştır. 2013 yılı itibariyle 37 bin kişilik istihdamın %58'ine karşılık gelen 21.5 bin kişi elektrik ocaklı tesislerde, %42'sine karşılık gelen 15.5 bin kişi bazık oksijen fırınlı tesislerde çalışmaktadır.

3.4 Türkiye Demir-Çelik Üretimi ve Tüketimi

1980 yılında 4.2 milyon ton olan Türkiye'nin ham çelik üretim kapasitesi, 1990 yılında 11.3 milyon ton, 2000 yılında 19.8 milyon ton seviyelerine ulaşmıştır. Son yıllarda artan yassı ve yapısal çelik üretimine yönelik yatırımlar sayesinde, Türkiye'nin ham çelik kapasitesi, 2013 yılında 49 milyon ton seviyesine yükselmiştir (Tablo 8).

⁷ Türkiye Demir-Çelik Üreticileri Derneği Raporları

Tablo 8. Türkiye'nin Yöntemlere Göre Ham Çelik (Çelikhane) Kapasitesi ve Üretimi (Bin Ton)

	2000	2010	2011	2012	2013	% Pay (2013)
EO Kapasite*	13.632	33.385	36.435	38.385	37.689	75,9
EO Üretim*	9.096	20.905	25.275	26.560	24.723	71,3
BOF Kapasite	6.200	9.350	10.650	10.650	11.950	24,1
BOF Üretim	5.229	8.238	8.832	9.325	9.931	28,7
Toplam Kapasite	19.832	42.735	47.085	49.035	49.639	
Toplam Üretim	14.325	29.143	34.107	35.885	34.654	

*EO: EAO (Elektrik ark ocağı) ve IO'yu (İndüksiyon ocağı) kapsamaktadır

Kaynak: Türkiye Çelik Üreticileri Derneği

Yeni tesis yatırımlarının elektrik ocaklı tesis ağırlıklı gelişmesi nedeniyle, 2013 yılında ham çelik üretiminin %71,3'ü, yani 24.7 milyon tonu elektrik ocaklı tesislerde, %28,7'si, yani 9.9 milyon tonu bazık oksijen fırınlı tesislerde üretilmiştir.

Hammadde-nihai mamul fiyatları arasındaki farkın kapanması sonrası özellikle ark ocaklı kuruluşların rekabet kapasitelerinin azalması ve küresel piyasalardaki daralmanın etkisi ile 2013 yılında Türkiye'nin gerçekleştirdiği ham çelik üretimi, bir önceki yıla kıyasla % 3,4 düşüşle 34.65 milyon ton seviyesinde kalmıştır.

Türkiye'nin kütük ve slab (uzun ve yassı yarı mamul) üretim kapasitesi başta yassı ve yapısal çelik yatırımları olmak üzere, özellikle 2001 yılından sonra hızlı bir büyüme ivmesi kazanmıştır. Ülkemizin yassı çelik ürünlerinde ithalata bağımlı bir tüketim yapısı olması sebebiyle, yassı yarı mamul (slab) üretim kapasitelerine yatırım son yıllarda artış göstermiş, böylece 2013 yılındaki slab üretim kapasitesi, 2000 yılına göre %425 oranında artışla, 3 milyon tondan, 16 milyon tona yükselmiştir. Buna karşılık kütük üretim kapasitesi %114 oranında artışla 16.8 milyon tondan 40 milyon tona yükselmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. Türkiye'nin Kütük ve Slab Kapasitesi ve Üretimi (Bin Ton)

	2000	2010	2011	2012	2013	% Pay (2013)
Kütük Kapasite	16.832	35.385	36.035	37.985	40.089	
Kütük Üretim	11.937	21.827	24.400	27.054	26.294	75,9
Slab Kapasite	3.000	13.350	15.750	15.750	16.250	
Slab Üretim	2.388	7.316	9.707	8.831	8.360	24,1
Toplam Üretim	14.325	29.143	34.107	35.885	34.654	

Kaynak: Türkiye Çelik Üreticileri Derneği

Son yıllarda slab üretim kapasitesindeki artışa rağmen, yassı ürün ithalat baskısının artması ve ihracat piyasalarının zayıf konumu sebebiyle slab üretim miktarındaki artış, kapasite artışının gerisinde kalmıştır. Böylece, 2013 yılındaki 34.654 milyon tonluk üretimin, %24,1'ine teka-bül eden 8.360 milyon tonluk bölümü, slab olarak üretilmiştir.

2013 yılında Türkiye'nin kütük üretimi bir önceki yıla göre yüzde 2,8 düşüyle 26,29 milyon tona, slab üretimi de yüzde 5,3 düşüyle 8,36 milyon tona gerilemiştir. 2000-2013 yılları arasındaki dönemde Türkiye'nin nihai mamul üretimi, 14.2 milyon tondan 36.4 milyon tona ulaşmıştır. Uzun ürünler 2013 yılı itibarıyla toplam üretimin %72,9'unu, yassı üretimler ise %27,1'ini oluşturmaktadır (Tablo 10).

Tablo 10. Türkiye'nin Nihai Mamul Üretim ve Tüketimi (Bin Ton)

Üretim	2000	2010	2011	2012	2013	% Pay (2013)
Uzun	11.122	19.671	22.868	25.247	26.536	72,9
Yassı	3.145	6.629	9.075	9.039	9.869	27,1
Toplam	14.267	26.300	31.943	34.286	36.405	100
Tüketim						
Uzun	6.784	11.660	13.738	14.841	16.671	53,3
Yassı	6.286	11.944	13.210	13.627	14.630	46,7
Toplam	13.070	23.604	26.948	28.468	31.301	100

Kaynak: Türkiye Çelik Üreticileri Derneği

2000-2013 yılları arasındaki dönemde Türkiye'nin nihai mamul tüketimi 13 milyon tondan 31 milyon tona ulaşmıştır. Uzun ürünler 2013 yılı itibarıyla toplam tüketimin %53,3'ünü, yassı tüketimler ise %46,7'sini oluşturmaktadır.

Türkiye'nin toplam çelik tüketiminin % 42 oranındaki önemli bir bölümü inşaat sektörü tarafından gerçekleştirilmektedir. İnşaat sektörünün çelik tüketimindeki payı açısından bakıldığında Türkiye gelişmiş ilkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında bir noktada yer almaktadır. İnşaat sektörünü % 24,6 oranındaki tüketimi ile makine, % 14,2 ile metal ürünler takip etmektedir. İnşaat sektörü Türkiye'nin toplam çelik tüketiminde belirleyici sektör konumunda bulunmaktadır (Tablo 11).

Tablo 11. Türkiye’de Tüketici Sektörlerin Çelik Tüketimindeki % Payı (2013)

Tüketici Sektörleri	% Pay (2013)
İnşaat	42,0
Makine	24,6
Metal Ürünler	14,2
Otomotiv	8,4
Elektrikli Aletler	4,3
Ev Aletleri	3,3
Diğer Taşıma	3,2

Kaynak: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)

3.5 Demir-Çelik Üretiminde Hammadde İthalatı

Türkiye demir-çelik sektörü ark ocaklarında hammadde olarak kullandığı hurdanın %30’unu yerli kaynaklardan %70’ini ise ithalat yolu ile temin etmektedir. Entegre tesislerin ihtiyaç duyduğu hammadde olan demir cevherinin %40’i yerli, %60’ı ise ithalat yoluyla karşılanmaktadır. 2013 yılında 19,7 milyon ton demir-çelik hurdası ithal edilmiştir (Tablo 12).

Tablo 12. Türkiye’nin Demir-Çelik Üretiminde Kullandığı Hammadde İthalatı

	2011		2012		2013	
	Bin Ton	Milyon ABD Doları	Bin Ton	Milyon ABD Doları	Bin Ton	Milyon ABD Doları
Pik	1.138	598	1.377	624	983	414
Ferro alyaj	433	698	428	607	419	551
Sünger demir	173	75	381	141	504	171
Hurda	21.460	9.767	22.415	9.419	19.725	7.511
Demir cevheri	6.644	1.170	7.842	1.149	8.114	1.160
Kok. Taşkömürü	4.143	1.109	4.600	991	5.094	811

Kaynak: Türkiye Çelik Üreticileri Derneği

Türkiye, ark ocaklarının ihtiyacı olan hurdayı özellikle ABD, Rusya Federasyonu, Romanya, İngiltere ve Belçika’dan ithal etmektedir.

ITC-Trade Map istatistiklerine göre; 2010 yılında dünyanın en büyük demir-çelik hurda ithalatçısı olan Türkiye, bu değer ile dünya hurda ithalatının %16’sını gerçekleştirmektedir. Otomotiv ve beyaz eşya sektörlerinin önemli bir girdisi olan yassı ürünler; Rusya Federasyonu,

Ukrayna ve Romanya'dan, vasıflı çelik ürünler ise ağırlıklı olarak Fransa, Rusya Federasyonu ve Almanya'dan ithal edilmektedir.

3.6 Türkiye'nin Demir-Çelik Sektörü Dış Ticaret Verileri

Global ekonomik kriz sonrasında, ihraç pazarlarındaki talep daralması nedeniyle, Türkiye'nin çelik ihracatında geleneksel pazarlardan, komşu ülkeler ile alternatif pazarlara yönelme eğilimi gözlenmiştir. Uluslararası piyasalarda keskin talep daralmalarına neden olan global finans krizi nedeniyle, 2009 yılında 18.7 milyon tona gerileyen demir çelik ihracatı 2011 yılında 18,5 milyon tona, 2012 yılında 20 milyon tona ulaşmıştır. 2013 yılında ise toplam ihracat 19 milyon tona gerilemiştir (Tablo 13).

Tablo 13. Türkiye Demir-Çelik Sektörü Dış Ticaret Verileri (Bin Ton)

	2011	2012	2013
Ham çelik kapasitesi	47.085	49.035	49.639
Ham çelik üretimi	34.107	35.885	34.654
Nihai mamul üretimi	31.943	34.286	36.405
Nihai mamul tüketimi	26.948	28.468	31.301
Demir çelik ihracatı	18.513	20.270	19.000
Uzun ürün ihracatı	10.488	11.713	11.329
Nervürlü ihracatı	6.926	8.331	8.057
Filmaşın ihracatı	1.233	1.076	935
Yassı ürün ihracatı	2.298	1.858	2.356
Sıcak sac ihracatı	1.670	1.028	1.562
Soğuk sac ihracatı	138	113	118
Demir çelik ithalatı	10.684	11.852	14.858
Yassı ürün ithalatı	6.433	6.446	7.117
Uzun ürün ithalatı	1.349	1.307	1.463
Hurda ithalatı	21.460	22.415	19.725
Kişi başı ham çelik tüketimi (kg/kişi)	384	400	434

Kaynak: Türkiye Çelik Üreticileri Derneği

2013 yılında uzun ürün ihracatı 11 milyon ton değeri ile toplam ihracatın %59'luk kısmını oluşturmuştur. İhracatta en dikkat çekici ihracat artışı, ülkemizin artan kapasitesi ve üretimine paralel olarak yassı ürünlerde gözlenmiştir. Yassı ürün ihracatı miktar açısından, 2013 yılında

bir önceki yıla göre %21 oranında artışla, 2,3 milyon tona, değer açısından ise, %13 oranında artışla, 1.7 milyar dolara ulaşmıştır (Tablo 14).

Tablo 14. Türkiye'nin Ürünler İtibarıyla Demir-Çelik İhracatı

	2011		2012		2013	
	Bin Ton	Milyon ABD Doları	Bin Ton	Milyon ABD Doları	Bin Ton	Milyon ABD Doları
Kütük	2.393	1.584	2.957	1.834	1.562	921
Slab	59	40	21	14	1	1
Yassı Ürün	2.298	1.944	1.858	1.513	2.356	1.743
Uzun Ürün	10.488	7.344	11.713	7.709	11.329	7.002
Borular	1.631	1.734	1.877	1.842	1.815	1.698
Diğerleri	1.644	3.964	1.844	4.221	1.937	4.423
Toplam	18.513	16.610	20.270	17.133	19.000	15.788

Kaynak: Türkiye Çelik Üreticileri Derneği

Türkiye'nin yapmış olduğu demir çelik ihracatının bölgelere göre dağılımına bakıldığında 2013 yılı itibarıyla en yüksek ihracat bölgesinin %34,1 ile Ortadoğu ve Körfez ülkeleri olduğu görülmektedir (Tablo 15).

Tablo 15. Türkiye'nin Bölgelere Göre Demir-Çelik İhracatı

	2011		2012		2013		% Pay (2013)
	Bin Ton	Milyon ABD Doları	Bin Ton	Milyon ABD Doları	Bin Ton	Milyon ABD Doları	
ABD	885	716	1.247	953	1.108	779	4,9
AB	3.705	4.340	2.530	3.103	3.279	3.496	22,1
BDT	562	956	964	1.340	900	1.314	8,3
K. Afrika	1.828	1.517	2.115	1.734	2.015	1.610	10,2
O.Doğu/Körfez	7.065	5.472	8.958	6.515	7.581	5.382	34,1
U.Doğu/G.Asya	1.129	830	564	451	545	435	2,8
Diğer	3.338	2.779	3.892	3.038	3.572	2.771	17,6
Toplam	18.513	16.610	20.270	17.133	19.000	15.788	100

Kaynak: Türkiye Çelik Üreticileri Derneği

En fazla ihracat yaptığımız Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgelerinde görülen sosyal problemlerde henüz tam bir iyileşme gerçekleşmediğinden, bu bölgelere yönelik ihracatımız azalmaya devam etmiştir. Kaliteli üretimi sayesinde dünyanın kalite beklentisi yüksek ülkelerine, yüksek miktarlarda ihracat yapan demir çelik sektörümüz, esnek bir ihracat stratejisi izlemektedir. Sektör, ihracatını talebin daraldığı bölgelerden, hızla, talebin canlı olduğu bölgelere yöneltebilmekte ve bu yönüyle oldukça da başarı sağlamaktadır. En büyük ihraç pazarlarımız, Orta Doğu/Körfez, Kuzey Afrika ve Avrupa Birliği olmasına rağmen, talep-fiyat-maliyet koşulları çerçevesinde, son yıllarda Uzak Doğu ve Güney Amerika bölgelerine de ağırlık verilmeye başlanmıştır. Çelik sektörünün, ihraç piyasalarında sürdürülebilir bir büyüme performansı yakalayabilmesini ve uzun ürünler üzerindeki ihracat baskısının azaltılabilesini teminen, ürün çeşitlendirmesine gidilmektedir. Son yıllarda artan yassı, vasıflı ve yapısal çelik ürünlerine yönelik yeni kapasite yatırımları, bu yönde atılmış önemli bir adım niteliğindedir.

2013 yılında, demir çelikten eşya ve boru ürünleri de dahil olmak üzere, demir-çelik ithalatımız, 2012 yılına göre, miktar yönünden %20 oranında artışla 11.08 milyon tondan, 14.85 milyon tona çıkmıştır (Tablo 16).

Tablo 16. Türkiye'nin Ürünler İtibarıyla Demir-Çelik İthalatı

	2011		2012		2013	
	Bin Ton	Milyon ABD Doları	Bin Ton	Milyon ABD Doları	Bin Ton	Milyon ABD Doları
Kütük	2.005	1.373	2.411	1.487	3.131	1.747
Slab	153	103	953	510	2.299	1.163
Yassı Ürün	6.433	6.364	6.446	5.562	7.117	5.782
Uzun Ürün	1.349	1.518	1.307	1.357	1.463	1.417
Borular	362	755	381	772	442	906
Diğerleri	382	1.708	354	1.546	406	1.803
Toplam	10.684	11.821	11.852	11.234	14.858	12.818

Kaynak: Türkiye Çelik Üreticileri Derneği

Türkiye'nin yassı mamul üretiminin artış göstermesinin etkisiyle, ithalatta en büyük düşüş, aynı zamanda Türkiye'nin en fazla ithalatını yaptığı çelik ürünleri grubu olan yassı ürünlerde görülmüştür. Diğer taraftan, güçlü bir boru ihracatçısı olan Türkiye'nin, 2013 yılındaki boru ürünleri ithalatının, 2012 yılına göre %14 civarında artışla, 442 bin tona ulaşmış olması da, dikkat çekici bir durumdur. Yassı ürün üretimine başlayan tesislerde, tam kapasite çalışma şekline henüz geçilmediği dikkate alındığında, önümüzdeki yıllarda, söz konusu ithalat düşüşünün daha yüksek oranlarda gerçekleşmesi beklenmektedir.

Kapasitemizin yurtiçi ihtiyacı karşılayabilecek düzeye gelmiş olmasına rağmen, yassı ürün ithalatında henüz önemli bir düşüş sağlanamamış olması, kısmen Dahilde İşleme Rejimi (DİR) uygulamalarının, üretici kuruluşlara sağladığı avantajların, amacı dışında kullanılabilmesini mümkün kılan esneklikten, kısmen de yurtiçindeki çelik üreticilerinin, yurtdışındaki bağlantılarını bir anda kopartarak, yerli üreticilere yönelememelerinden kaynaklanmıştır.

Artan ithalat baskısı, yassı ürünlerde kurulu kapasitenin önemli bir kısmının kullanılamaması sonucunu doğurmaktadır. 2013 yılında yassı ürün ithalatımız, 2012 yılına göre %9 oranında artışla, 6,4 milyon tondan, 7,1 milyon tona çıkmıştır.

2013 yılında ithalatta, miktar yönünden en büyük pay %46 oranı ve 5,9 milyon ton ile AB ülkelerine, %29.1 oranı ve 3,7 milyon ton ile BDT ülkelerine aittir. Türkiye'nin toplam ithalatının %75,9'unu oluşturan bu iki bölgeden, ağırlıklı olarak yassı mamül ithal edilmiştir. Diğer taraftan, Uzak Doğu ve Kuzey Afrika bölgelerinden yaptığımız ithalatın da, yıllar itibariyle, artış eğiliminde olduğu gözlenmektedir. AB ve BDT'den olduğu gibi, Uzak Doğu ve Kuzey Afrika bölgelerinden de ağırlıklı olarak yassı çelik ürünleri ithal edilmektedir (Tablo 17)

Tablo 17. Türkiye'nin Bölgelere Göre Demir-Çelik İthalatı

	2011		2012		2013		% Pay (2013)
	Bin Ton	Milyon ABD Doları	Bin Ton	Milyon ABD Doları	Bin Ton	Milyon ABD Doları	
ABD	39	160	24	113	54	135	1,1
AB	4.492	5.706	5.234	5.495	6.055	5.993	46,8
BDT	4.228	3.088	4.733	3.028	6.589	3.733	29,1
K. Afrika	172	146	95	72	141	107	0,8
O.Doğu/Körfez	61	56	17	26	100	64	0,5
U.Doğu/G.Asya	1.292	2.246	1.353	2.156	1.446	2.372	18,5
Diğer	400	418	396	343	473	413	3,2
Toplam	10.684	11.821	11.852	11.234	14.858	12.818	100

Kaynak: Türkiye Çelik Üreticileri Derneği

4- SEKTÖRÜN TR63 BÖLGE EKONOMİSİNDEKİ DURUMU

Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinden oluşan TR63 Bölgesi'nin ekonomik yapısında demir çelik sektörü önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye'nin 2023 yılına ilişkin 500 milyar ABD doları ihracat hedefini gerçekleştirmede, 55 milyar ABD doları hedefi ile makine ve otomotivden sonraki en önemli sektör demir çelik sanayidir. Bununla beraber, sektörün ekonomide lokomotif etkisi bulunmaktadır. Bunun nedeni, demir çelik sektörünün diğer sektörler ile olan çok yakın ilişkisinin bulunması ve tüm endüstriyel dallara girdi vermesinden kaynaklanmaktadır. Demir çelik sektörü, otomotiv, gemi, demiryolu, inşaat gibi temel sanayi dallarının başlıca tedarikçisi konumundadır. Bu nedenle, sektördeki değişimler ekonominin tümünü yakından ilgilendirmektedir.

Akdeniz Bölgesi'nde, tamamı TR63 Bölgesi sınırları içinde bulunan büyük ölçekli çelik fabrikaları, toplam kurulu güç açısından Türkiye'nin lideri konumundadır. 2013 yılı itibarıyla sektörde kurulu olan 31 tesisin, 10'u TR63 Bölgesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Osmaniye ilinde ve Hatay ilinin İskenderun ilçesinde bulunan fabrikaların 2013 yılı itibarıyla toplam çelik üretim kapasitesi miktar 15,3 milyon ton, üretimleri 11,6 milyon ton olup toplam istihdamları 12.312 kişidir. Bu rakamlar Türkiye toplamının sırasıyla %31, %34 ve %37'sini oluşturmaktadır.⁸

5- GENEL DEĞERLENDİRME VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

2013 yılı itibarıyla Dünyanın 8'inci, Avrupa'nın ise 2'inci en büyük çelik üreticisi konumunda bulunan Türkiye'nin çelik üretim kapasitesi, son yıllarda dünya ortalamasının üzerinde bir hızla artış göstermiş ve 2000 yılındaki 19,8 milyon tondan, küresel kriz döneminde de sürdürülmüş bulunan yatırımlar sayesinde, 2013 yılında 34 milyon ton seviyesine yükselmiştir. Demir çelik sektörüne yönelik yatırımlardaki hızlı artış devam etmektedir. Üretim kapasitesinin 2015 yılında 55 milyon tona ve 2023 yılında 85 milyon tona, üretimin ise 70 milyon tona ulaşması hedeflenmektedir. Çelik sektörü, üzerindeki yüklerin hafifletilmesi ile kapasite kullanım oranını rahatlıkla %80'lerin üzerine çıkartacak, ihracat satışlarını çok daha yüksek seviyelere taşıyacak ve 2023 yılı için belirlenmiş olan ihracat hedefini aşacak potansiyele ve güce sahip bulunmaktadır.

Dünya'daki görünür çelik talebinin, 2010-2015 döneminde yıllık %3 ile %5,8 aralığında ve 2015-2025 döneminde ise yıllık %2,2 ile %3,1 aralığında artacağı tahmin edilmektedir. Bu talebin ortalama %70'lik bölümünün Çin, Hindistan, Orta Doğu ve Güney Doğu Asya'dan geleceği öngörülmektedir. Bu tahminler doğrultusunda bu bölgelerde 2020 yılına kadar

8 Türkiye Çelik Üreticileri Derneği

sırasıyla 241, 96, 52 ve 38 milyon ton ekstra görünür çelik talebinin ortaya çıkması beklenmektedir. Bu yeni taleplerin karşılanmasında, Türk çelik sektörünün etkin rol oynaması, demir çelik sektörünün mevcut gelişim çizgisinin sürdürülebilmesi açısından hayati önemdedir. Bu çerçevede yaşanacak gelişmeler demir çelik sektörüne avantajlar sağlayabileceği gibi bazı sorunları da beraberinde getirecektir. Bu nedenle V. Demir Çelik Kongresi Sonuç Bildirisi'nde de belirtildiği üzere demir çelik sektörü için geliştirilen strateji önerileri aşağıda sıralanmaktadır;⁹

- Ülkemizdeki mevcut tüm alanlarda olduğu gibi demir-çelik sektöründe de stratejik planlama yapılması gereklidir. Bu stratejide yerli yatırımcı özendirilmeli ve korunmalıdır. Üretici, yatırımcı ve kamu öncülüğünde kömür ve demir cevheri madenciliği ile çelik üretim ve tüketimini bütün olarak değerlendirecek bir "ulusal demir çelik stratejisi"ne ihtiyaç vardır. Belirlenecek olan demir çelik stratejisinin temelleri, ülkenin ihtiyacı olan demir çeliğin kalite, miktar ve çeşitlilik olarak ülkemiz tesislerinde üretilmesi, üretim için gerekli tesislerde gelişmiş teknolojiler kullanılması, mevcut tesislerin rekabet gücünü artırmak için sürekli olarak modernize edilmesi, tesislerin gereksinimi olan başta demir cevheri ve kömürün, öncelikle yerli kaynaklardan karşılanması üzerine kurulmalıdır.
- Ülkemiz geleceğini planlama yetilerini yeniden kazanmalı, tüm ulusal kaynaklarımız kalkınma amaçlı olarak seferber edilmeli; istihdamı geliştirici politikalar benimsenmeli, çalışanların durumu, çevre ve enerji verimliliği gereklilikleri göz ardı edilmemelidir.
- Kömür, demir cevheri gibi hammadde girdilerinin dünya piyasasında çok fazla yükselmelerinden dolayı, ülkemizde yeni kömür ve cevher kaynaklarının araştırılması yönünde çalışmalar yapılmalıdır. Ülkemizdeki yegane kocaşabilir taşkömürü üretiminin yapıldığı Zonguldak havzasındaki üretim miktarının ve teknolojisinin geliştirilerek, demir çelik sektörüne yerli kaynak girdisinin artırılması ve dışa bağımlılığın azaltılması hedeflenmelidir.
- Mevcut ve kurulacak demir çelik tesislerinin çevresel faktörleri göz önüne alınmalı, demir çelik endüstrisinin ürettiği atıkların ekonomiye yeniden kazandırılması yönündeki çalışmalar, aktif bir şekilde desteklenerek teşvik edilmelidir.
- Türkiye demir çelik sektöründe yıllardır gündemde olan en önemli konu, ürün cinsi olarak yassı-uzun dengesizliğidir. 2003 yılında İskenderun'da başlayan daha sonra 2006 yılından itibaren yapılan diğer yassı mamul yatırımları ile mevcut durumda 30 yassı, 70 uzun şeklinde olan yassı-uzun dengesi, 60 yassı, 40 uzun olacak şekilde hedeflenmelidir.

9 V. Demir Çelik Kongresi Sonuç Bildirisi

- Demir çelik tesislerinin üretim teknolojilerinin yenilenmesi ve gelecekte rekabet edilebilirlik açısından geliştirilmesine öncelik verilmeli, katma değeri yüksek ve vasıflı yeni ürünlerin geliştirilmesi teşvik edilmeli, AR-GE çalışmalarına önem verilmelidir.
- Gelişmişliğin göstergesi olan kişi başına çelik ve özellikle paslanmaz çelik tüketiminin yükseltilmesi hedeflenmeli, vasıflı ve paslanmaz çelik üretimini hedefleyen yatırımlara hız kazandırılmalıdır.
- Dünyanın en büyük hurda alıcısı olan Türkiye'nin yurtdışı hurdaya bağımlılığının azaltılması için, yurtiçi hurda üretiminin artırılmasına ve alternatif girdiler üretilmesine yönelik tedbirler alınmalıdır.
- Yeni demir cevheri sahalarının bulunmasını ve düşük tenörlü cevherlerin zenginleştirilmesini mümkün kılacak tedbirler alınmalıdır.
- Demir çelik endüstrisinde enerji girdi maliyetlerinin azaltılması yönünde gerekli çalışma, planlama ve yatırımlar yapılmalıdır.
- Deprem bölgesi olan ülkemizde, depreme dayanıklı çelik konstrüksiyon yapı tekniği ve yapısal çelik uygulamaları geliştirilmelidir.
- Daha önceki demir çelik kongrelerinin sonuç bildirgelerinde yer alan, "Demir Çelik Enstitüsü"nü'nün kuruluş çalışmalarının başlatılması sevindiricidir. Enstitü'nün sektörün gereksinimleri-ne yanıt verebilecek şekilde ivedilikle yaşama geçirilmesi hedeflenmelidir.
- Enstitü'nün demir çelik sektörünün tüm paydaşlarının, TMMOB, sektörel ilgili kamu ve diğer kuruluşların da katılımıyla, sektörde izlenecek politika ve hedeflerin belirlenmesinde öncülük etmesine katkı sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Türkiye Demir-Çelik Üreticileri Derneği Raporları
2. Dünya Çelik Derneği
3. Ekonomi Bakanlığı, Dış Ticaret Verileri
4. Türkiye İstatistik Kurumu
5. Türk Demir Çelik Sektörü Ulusal Yeniden Yapılandırma Planı
6. V. Demir Çelik Kongresi Sonuç Bildirisi
7. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı Çelik Komitesi
8. TOBB Demir ve Demir Dışı Metaller Meclisi Sektör Raporu
9. T.C. Bilim, Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye Demir-Çelik ve Demir Dışı Metaller Sektörü 2012-2016 Strateji Belgesi ve Eylem Planı
10. T.C. Bilim, Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı, Demir-Çelik Sektörü Raporu
11. Vodafone Turkishtime İhracat Stratejileri
12. T.C. Ekonomi Bakanlığı, Demir-Çelik, Demir-Çelik Eşya Sektör Raporları
13. T.C. Ekonomi Bakanlığı, Demir-Çelik Çalışma Grubu Raporu
14. DAKA Demir-Çelik Sanayi Sektörel Analiz Raporu

Gelişmişliğin göstergesi olan kişi başına çelik ve özellikle paslanmaz çelik tüketiminin yükseltilmesi hedeflenmeli, vasıflı ve paslanmaz çelik üretimini hedefleyen yatırımlara hız kazandırılmalıdır.

DOĞAKA
T.C. DOĞU AKDENİZ KALKINMA AJANSI
TR. EASTERN MEDITERRANEAN DEVELOPMENT AGENCY

Yavuz Sultan Selim Cd. Birinci Tabakhane Sk.
No: 20 31050 Antakya / HATAY
Tel: 0326 225 14 15 Faks: 0326 225 14 52

www.dogaka.gov.tr
bilgi@dogaka.gov.tr

